

Małgorzata Kowalska

Przezviska antroponimiczne i przydomki w Pisarzowej

Przezvisko według słowników współczesnej polszczyzny to „nadana komuś dodatkowa, zwykle żartobliwa nazwa, charakterystyczna dla danej osoby” (Dubisz 2003: 763). Przydomek to „charakterystyczne miano, przezvisko zwykle nadane komuś złośliwie lub żartobliwie” (Dubisz 2003: 779). Przezviska apelatywne tworzone z przyczyn ekspresywnych są chwilowe, sytuacyjne. Przezviska antroponimiczne, jednostkowe powstają identycznie, jednak są przyjęte przez wspólnotę i przypisane danej osobie na stałe, zaczynają ją nie tylko charakteryzować, ale trwale identyfikować, a funkcja identyfikacyjna staje się z czasem podstawowa (Cieślíkowa 1998a: 20). Przezviska i przydomki funkcjonują jako nazwy nieoficjalne (obok imienia i nazviska). Wskazują i dodatkowo identyfikują osobę. W środowiskach wiejskich, gdzie nazviska często się powtarzają, istnieje potrzeba dodatkowych wyróżników, jakimi są przezviska i przydomki.

Uważano dawniej, że pomiędzy przezviskiem a przydomkiem nie ma istotnych różnic. W wielu pracach historycznych i onomastycznych terminy przezvisko i przydomek traktowano jako bliskoznaczne lub synonimiczne (Biolik 1983: 167–169). Jednak już w początkach XX w. Aleksander Brückner był zdania, że przezvisko było osobiste, a przydomkiem stawało się wtedy, gdy przechodziło na rodzinę. Przydomki, jak pisze S. Warchoł (1999: 255–276), różnią się od przezvisk czasem ich powstawania. „Przezviska istniały, odkąd człowiek zaczął obserwować bliźniego i te obserwacje zawierać w nazwie” (Cieślíkowa 1998a: 177). Znacznie później powstawały przydomki i nazviska, tzn. dopiero wtedy, gdy kształtowały się nazwy rodzin i wspólnot rodowych. Wśród nazvisk, przezvisk i przydomków można wskazać podobieństwa i różnice. Do wspólnych cech nazvisk i przydomków zaliczamy: brak aktualnej motywacji, dziedziczność, wyodrębnianie i tym samym nazywanie rodziny, a w połączeniu z imieniem dokładną identyfikację osoby. Z kolei pierwszorzędną różnicą w stosunku do nazvisk jest brak cechy oficjalności i obligatoryjności w używaniu przezviska i przydomka. Przydomek funkcjonuje tylko w obrębie jednej lub kilku sąsiadujących ze sobą wsi. Nazvisko jest współcześnie prawnie usankcjonowane i nie może być zmienione z pominięciem drogi urzędowej, jest powszechne i w przeciwieństwie do przezviska i przydomka ma je każdy z nas. „Przezviska to klasa antroponimów stojąca na pograniczu nomen appellativum i nomen proprium,

a przydomki to klasa antroponimów stojąca na pograniczu nazwisk i przezwisk” (Surma 1993: 156). Przewiska i przydomki w nazewnictwie osobowym wsi pełnią niezwykle ważną funkcję odróżniania osób o tym samym nazwisku. Z informacji zebranej drogą wywiadu wynika, że przewiska i przydomki są też dowodem bogatej twórczości nazewniczej mieszkańców wsi, a także odbiciem ich życia i różnego typu wydarzeń. Wcześniej zwracano uwagę na to, że system nazewniczy wsi jest cztero-elementowy: imię, nazwisko, przydomek, przewisko. Spośród nich podstawą do nazywania żony jest nazwisko i przydomek oraz imię. Przedstawię poniżej zebrane przeze mnie przewiska i przydomki z Pisarzowej.

Pisarzowa (woj. małopolskie), u Długosza *Pyssarska Wesz*, położona u południowych podnóży Pasma Łososińskiego na niewielkim dziale wodnym pomiędzy potokami Mordarka i Smolnik (Chlebowski, Walewski 1887: 225), odznacza się walorami krajobrazowymi. Od zachodu znajduje się bezleśny pagórek (568 m n.p.m.), od południa pasmo Litacza (652 m n.p.m.), którego grzbietem biegnie droga Limanowa – Nowy Sącz. Kotlina otwarta jest jedynie ku wschodowi, chociaż w dali widoczne są długie, zalesione grzbiety Beskidu Sądeckiego.

Przydomki i przewiska są dziś znane i używane w Pisarzowej. Łącznie zebrałam w terenie 142 przewiska i przydomki. W małym środowisku wiejskim Pisarzowej przewiska i przydomki nieznacznie dominują na co dzień nad nazwiskami, są tak ważnym środkiem identyfikacji, że nieraz nazwisko schodzi w użyciu na plan dalszy, mówią np. *Bolek – Bolki* w l.mn. – ‘Bolesław’ (nazw. *Oleksy*). Zdarza się, że przewisko lub przydomek zastępuje nazwisko, np. *Józef Walek* (nazw. *Raczek*). Bardziej powszechne jest użycie przewiska i przydomka w dopełniaczu l.poj. Użytkownicy gwary nie mówią: *idę do Bujoków*, ale *idę do Bujoka*. Niekiedy część mieszkańców nazywa osobę przewiskiem i przydomkiem, a nazwiska nie zna lub nie pamięta, np. *Stefek ze Snoski* (nazw. *Górszczyk*), *Władusek z Paryi* (nazw. *Kowalski*) znani są tylko poprzez odimienne przewisko i określenie topograficzne. Czasem, podobnie jak u mieszkańców wsi Cisiec w Żywieckiem (Moczko 1981: 22), występuje samo wyrażenie przyimkowe, np. z *pagórków* ‘pochodzący z pagórków’.

W zebranych materiale można wyróżnić kilka typów motywacyjnych przewisk i przydomków. Obok przydomka (przewiska) podaje się wyraz motywujący, a w łapkach albo dosłowne, albo metaforyczne znaczenie wyrazów w miejscowej gwarze¹.

Przewiska (przydomki) od wyrazów pospolitych

- a) motywowane ulubionymi powiedzeniami (4): *Abycioki / Jabycioki* od wyrażenia *aby tak było*, *Hojcoki* od powiedzenia *hojco* ‘bądź co’, *Kocyloki* od powiedzenia *kocy locy*, *Piwniczka* – od powiedzenia *moja Piwniczko*;
- b) motywowane charakterystyczną, często wadliwą wymową (7): *Czmile / Trzmile* – od *trzmieł* ‘szybka mowa jak brzęczenie trzmiela’, *Chochelka* – od *chochelka* ‘charakterystyczna wymowa tego wyrazu’, *Jukuś* – *jukuś* ‘od sposobu jąkania się’, *Kalapyty* – od *kalapyty* ‘mowa bez składu i bez ładu’, *Klapki* – od *klapać* ‘szybko mówić’, *Krakał* – od *krakać* ‘szybko mówić’, *Matace* – od *matacz*, *mataczyć* ‘mówić bez ładu i bez składu’;

¹ Semantyczne skojarzenia pochodzą od miejscowych informatorów: ks. Adama Gula, Anny Frączek, Ewy i Andrzeja Górskich, Rozalii Ciuły, Cecylii i Jana Kowalskich.

- c) motywowane nazwą zawodu (też nazwą funkcji społecznej) (12): *Aptykorka* – od *aptekarka* ‘właścicielka apteki’, *Backa* – od *baca* ‘gazda; pierwszy gospodarz we wsi’, *Dzindzinierek* – ‘od wyrazu inżynier w formie gwarowej’, *Kowolik* – od *kowal*, też ‘syn kowala’, *Kościelny* – od *kościelny*, *Krawcok* – od *krawiec* ‘syn krawca’, *Krawcocyk* od *krawcocyk* ‘zdrobnienie od krawiec’, *Organista* – od *organista*, *Skrobiki* – od *skrobać* ‘chodzi o skrobanie łyżek’, *Śnajdry* – od niem. *Schneider* ‘krawiec’, *Ulisie* – forma zdrobniła od *ul*, ‘zdrobnienie, ludzie zajmujący się pszczelarstwem’, *Wójt* – od *wójt*;
- d) motywowane określonymi zachowaniami, przyzwyczajeniami, nawykami (23): *Bajdocki* – od *bajdok* ‘głupi’, niemądry’, *Betlejki* – od n.m. *Betlejem* ‘pobożność’, *Bidzionki* – od *bieda* ‘brak środków do życia’, *Cupiki* – od *cupieć* ‘siedzenie na jednym miejscu’, *Czupki* – od *czupki* ‘stare, zużyte naczynia’, *Diabełek* – od *diabełek* ‘urwis, psotnik’, *Goście* – od *gość* ‘wyjątkowa gościna’, *Hacie / Haciały* – od *haciać* ‘intensywnie pracować’, *Hulaj* – od *hulać* ‘tańczyć’, *Kaciary* – od *kaciara* ‘bat’, *Klitki / Klytki* od *klitki* ‘małe pomieszczenia’, *Lajton* – od *lejce* ‘część uprzęży’, *Lajbiś* – od wyr. *laj* ‘sposób bycia; lenistwo’, *Łapki* – od *łapać* ‘brać to, co było pod ręką’, *Łuscki* – od *łuszczyć* ‘łuszczenie grochu’, *Psocicki* – od *psocić* ‘robić psoty’, *Pipiok / Pipa* – od *pipa* ‘skąpstwo’, *Rause* – od *raus* ‘wygonić’, *Rułki* – od gw. *Rurki*, *Sijos* – od *sijać* ‘pociągać nosem’, *Sobonie* – od *sobek* ‘każdy chciał być sam’, *Spyrcorze* – od *spyrka* ‘częste jedzenie spyrki’, *Suflonka* – od *sufla* ‘ciągłe szuflowanie łopata’;
- e) motywowane wyglądem zewnętrznym (2): *Bieloki* – od *biały* ‘jasne włosy’, *Buciary* – forma augmentatywna od *buty* ‘nosili wysokie buty’;
- f) motywowane nazwami drzew, grzybów, owoców (5): *Borówka* – od *borówka* ‘czarna jagoda; owoc’, *Brzost* – od *brzost* ‘gatunek drzewa’, *Cornuska* – od *czarnuszka* ‘niebieskie kwiatki do chleba’², *Grabcie* – od *grab* ‘gatunek drzewa’, *Grzybki* – od *grzyb*.

Przezwiśka (przydomki) od nazw własnych

- a) motywowane przez imiona podstawowe w formie gwarowej (2): *Domin* (: Damian), *Morcin* (: Marcin);
- b) od imion w formie gwarowej (33): *Alezioki* (: Alojzy), *Antuski* (: Antoni), *Barabiok* (: Barabasz), *Basioki* (: Basia < Barbara), *Błascoki* (: Błażej), *Błaziki* (: Błażej), *Bolki* (: Bolesław), *Dorka* (: Dorota), *Fronusie* (: Franciszek), *Grzesiok* (: Grzegorz), *Gustki* (: Gustaw), *Izytorka* (: Izydor), *Jasioki* (: Jan), *Kaziurki* (: Kazimierz), *Krzystki* (: Krzysztof), *Kubos* (: Jakub), *Leonki* (: Leon), *Łukose* (: Łukasz), *Maciusioki* (: Maciusie < Maciej), *Matuse* (: Mateusz), *Matuzaele* (: Matuzalem)³, *Meldek* (: Mieczysław), *Michalcoki* (: Michał), *Mikołajki* (: Mikołaj), *Monki* (: Mieczysław), *Olesie* (: Aleksander), *Symcoki* (: Szymon), *Tomeloki* (: Tomasz), *Walek* (: Walenty), *Walusioki* (: Walenty), *Wicusioiki / Wicioki* (: Wicuş, Wicio < Wincenty), *Wojtuloki* (: Wojtula < Wojciech);
- c) przezwiśka (przydomki) żeńskie przeniesione z nazwisk (1): *Bielicka* (od nazw. znanej aktorki *Bielicka*);

² *Cornuska* – czarnuszka, roślina zielna o niebieskich płatkach, jej nasiona dodawane są do ciasta, z którego piecze się chleb.

³ Biblijne imię, które jest symbolem długowieczności.

- d) przezwiska (przydomki) męskie przeniesione z nazwisk (2): *Dudy* (od nazw. *Duda*), *Kudliki* (od nazw. *Kudlik*)⁴;
- e) przezwiska (przydomki) męskie derywowane od nazwisk (10): *Cebulok / Cebulajcyki* (od nazw. *Cebula*), *Gobale* (od nazw. *Gębala*), *Kolumbus* (od nazw. *Kolomb*), *Królewioki* (od nazw. *Królewski*), *Rusiny* (od nazw. *Rusin*), *Smazoki* (od nazw. *Smaga*), *Śmigle* (od nazw. *Śmiglewicz*), *Wiecorki* (od nazw. *Wieczorek*), *Zaskwarzoki* (od nazw. *Zaskwara*);
- f) przezwiska (przydomki) żeńskie derywowane od nazwisk (1): *Kociubina* (od nazw. *Kociuba*);
- g) przezwiska (przydomki) motywowane przez nazwy terenowe i miejscowe, czasem przez nazwy mieszkańca (7): *Budzioki (budy)*, *Cajowice* (n.ter. *Cajówka*), *Laskowioki (Laskowa)*, *Pagorconki (pagórek)*, *Pasterniki* (: *pasternik* 'miejsce, gdzie się wypasało bydło'), *Snoscoki* (: *snoska* 'wąski pas pola')⁵, *Zodzilne* (od wyrażenia *za działem* 'mieszkający za działem');
- h) przezwiska (przydomki) derywowane od nazw obcych miast i kontynentów (2): *Paryżanka*, *Amerykanka*.

Wyrazistą grupę tworzą przezwiska i przydomki odzawodowe (10). Ich pochodzenie wskazuje na zawód, który wykonuje czy też wykonywał kiedyś któryś z przedstawicieli rodziny, np. *Kościelny* faktycznie pełnił funkcję kościelnego w miejscowym kościele. Jednakże nie można nie zauważyć, że te przezwiska i przydomki odnoszą się do zawodów i zajęć wykonywanych dawniej tylko w obrębie wsi. Rzadkie zapożyczenia z języka niemieckiego (*syngier*) świadczą o kontaktach handlowych (dotyczyły one handlu narzędziami gospodarczymi) mieszkańców wsi. Niektórzy mieszkańcy Pisarzowej, w poszukiwaniu pracy, wyjeżdżali na Śląsk albo dalej, na drugą półkulę. Śladem tego są przydomki typu *Amerykanka*.

Następną grupę tworzą przezwiska i przydomki motywowane wadliwą wymową (7). Odnosiły się one do osób, których charakterystyczną cechą była szybka i nieskładna mowa, najczęściej bełkotliwa (*Kalapyty*).

Mniej liczną grupę (5) niż poprzednia stanowią przezwiska i przydomki motywowane nazwami drzew (*Brzost*, *Grabcie / Grabskie*), grzybów (*Grzybki*), roślin (*Cornuska*) i owoców (*Borówka*).

Najmniej liczną grupą są przezwiska i przydomki motywowane ulubionymi powiedzeniami (4). Powstają z podchwyconych powiedzonek albo zwyczajów nazywanego człowieka, np. pow. '*aby tak było*' padło w odpowiedzi na zaistniałe, spontaniczne wydarzenie. Zdarza się, że początek daje im jakaś komiczna sytuacja (*Abycioki*).

Spośród przezwisk i przydomków motywowanych nazwami własnymi najliczniejszą grupę stanowią przezwiska (przydomki) derywowane od imion (32). Przezwiska i przydomki odimienne częściej tworzone są od imienia męskiego, np. *Jasiok* (zdrobnienie od Jan), rzadziej od imienia żeńskiego, np. *Basioki* (Basia). Drugą grupę w tej kategorii stanowią antroponimy derywowane od nazwisk (9), np. *Smazoki* (Smaga), *Wiecorki* (Wieczorek).

W Pisarzowej przezwiska i przydomki mogą być związane z miejscem, gdzie dana rodzina mieszka. Tak powstały przezwiska i przydomki odtoponimiczne, np.

⁴ Osoby o tym przezwisku (przydomku) miały inne nazwiska.

⁵ Według miejscowych informatorów (gw.) *snoska* to 'wąski pas pola'.

Pagorconki (pagórek), *Paryjorz* (paryja)⁶ i *Zodzilne* (za działem). Przezwiska i przydomki równe nazwom grup etnicznych nie występują.

W grupie przezwisk i przydomków odapelatywnych najliczniej reprezentowane są formy odrzeczownikowe (60): *Ufnahl – ufnahl* 'gwóźdź' (Zgółkowa 2003: 40). Mniej licznie występują przezwiska i przydomki odczasownikowe (17), np. *Bujok – bujać* 'marzyć' i odprzymiotnikowe (5): *Bieloki – biały* 'jasne włosy'.

W kreowaniu przydomków w Pisarzowej ważny jest wygląd zewnętrzny. Przezwiska i przydomki określają wygląd człowieka, częściej metaforycznie (*Chmurniki* – od *chmura* 'duży wzrost', *Cacony* – od *cacany* 'gładki', *cesony* – od *czesać* 'sposób czesania się, *Corny* – od *corny* 'ciemna karnacja', *Długi* – od *długi* 'duży wzrost', *Filfon* – od *filfon* 'wydatny nos', *Gasidło* – od *gasidło* 'nos jak gasidło służące do gaszenia świecy', *Kokosiowa* – od *kokosz* 'kura', *Jezowitka* – od *Jezuita* 'ubóstwo', *Lalonka* – od *lala* 'strój', *Kytyja* – od *kytyja* 'strój', *Kioły* – od *kły* 'duże zęby', *Palcie / Paluski* – od *palec* 'mały wzrost', *Pyrdzie* – od *pyrdzia* 'mały wzrost', *Pyrka* – od *pyrka* 'kartofel', *Szpilki* – od *szpilka* 'wysmukły') niż bezpośrednio (*Ślepy* – od *ślepy* 'brak oka'). Podobne obserwacje zanotowała w swoim artykule R. Sinielnikoff (1983: 185).

Dana rodzina mogła mieć dwa lub trzy przezwiska (przydomki). Na przykład z nazwiskiem *Zboś* łączą się trzy różne przydomki (przezwiska): *Bidzionka*, *Suflonka* i *Grzybki*. Obecnie używa się ich wymiennie. Takie fakty dowodzą tego, że w Pisarzowej tworzenie przezwisk i przydomków jest procesem żywym.

Do najbardziej produktywnych formantów należą (11): *-ka* (*Pajacka*), *-ak* (*-ok*) (*Pipiok*), *-ek* (*Dzindzinierek*), *-arz* (*-orz*) (*Paryjorz*), *-uś* (*Jukuś*), *-iś* (*Lajbiś*) i *-ki* (*Antuski*). Inne formanty, np. *-yk* (*Krawcocyk*) i *-us* (*Kolumbus*) potwierdzone są w pojedynczych przykładach. Sufiks *-ka* tworzy przezwisko żeńskie od imienia męskiego. Występuje też w derywatach odapelatywnych: *Singierka* 'maszyna Singer'. W przypadku sufiksu *-ak* (*-ok*) mniej liczne w tej grupie to derywaty pochodne od nazw pospolitych (14), np. *Czedniok* 'od trzy dni'⁷. Większość derywatów z sufiksem *-ak* (*-ok*) pochodzi od nazw własnych (17), np. *Basiok* (*Basia* < Barbara). Mniej zaś zostało utworzonych od nazw pospolitych (7), np. *Diabolek* – od *diabelek* 'zdrobnienie od diabeł'.

Od przezwisk i przydomków są tworzone nazwy żon, synów i córek, najczęściej za pomocą sufiksów, por. np. nazwy żon i córek utworzone za pomocą suf.: *-ka*, np. *Izytorka* < *Izydor*, *Pajacka* < *Pajac*, *Wójciaczka* < *Wójciak*; *-onka*, np. *Bernadzionka* < *Bernacki*, *Gawronionka* < *Gawron*, *Kopciusionka* < *Kopciusz* (od przezwiska męskiego *Kopciusz* i *kopcić*), *Królewionka* < *Królewski*, *Suflonka* < *sufła*; *-ina*, np. *Kociubina* < *Kociuba*, *Kalapycina* < *Kalapyta*; *-owa*, np. *Bacowa* < *Baca*, *Bolkowa* < *Bolek*, *Góralikowa* < *Góralik*, *Pajacowa* < *Pajac*, *Wieczorkowa* < *Wieczorek*. Najbardziej powszechny jest formant *-owa*, który tworzy nazwy żon od przezwisk i przydomków odrzeczownikowych. Pisze o tym E. Umińska-Tytoń, która zauważa, że formy z *-owa* tworzone są od przezwisk o długiej tradycji (3–4) pokolenia (Umińska-Tytoń 1980: 185). W Małopolsce – według A. Zaręby – formant „*-owa* jest podstawowym, wyraźnie systemowym wykładnikiem formacji odmężowskich” (Zaręba 1966: 335).

⁶ *Paryja* to w gwarze Pisarzowej 'głęboki jar, wąwóz'.

⁷ Przydomek pochodzi od nazwy osób, które przez trzy dni w polu odrabiały pańszczyznę.

Natomiast miękczący poprzednią spółgłoskę przyrostek *-ina* tworzy nazwiska kobiet od zakończonych na *-a* przezwisk mężów, np. *Kociubina* (od nazw. *Kociuba*). Innym sposobem nazywania kobiet od przezwiska męża lub ojca jest użycie formy dopełniacza l.poj., np. Barbara *Cornygo* (od nazw. *Corny*), Marysia *Długiego* (od nazw. *Długi*), rzadziej w l.mn., np. Marysia *Bolków*. Niekiedy używa się wyrażenia przyimkowego, np. Marysia *od Bolka*. Dla odróżnienia formy odojcowskiej od o-mężowskiej używa się dodatkowego określenia *młoda* lub *stara*, np. *młoda Basiocka* i *stara Basiocka*.

Męskie patronimika odprzezwickowe są tworzone fleksyjnie, od przezwisk o charakterystyce rzeczownikowej w formie dopełniacza l.poj. z końcówką *-a*, np. Czesław *Kaziurka*, Zbyszek *Walka*. Używa się też wyrażenia przyimkowego z przezwiskiem ojca *Władek od Leonka* lub dopełniacza l.mn. z końcówką *-ów*, np. Staszek *Bolków*, *Władek Jasioków*; od przezwisk o charakterystyce przymiotnikowej w formie dopełniacza l.poj. z końcówką *-ego*, np. Adam *Cornego* (od przezwiska *Corny*).

W Pisarzowej nieoficjalne określenia antroponimiczne występują w liczbie pojedynczej jako przezwiska jednostkowe, np. *Piwniczka*, *Dzindzinierek*, *Aptykorka* oraz w liczbie mnogiej – jako przydomki rodzinne, np. *Abycioki*, *Matace*, *Cupiki*. Przejście od nazwisk do przydomków jest procesem, nie zawsze łatwym uchwytym. Przewiska i przydomki pochodzą zarówno od nazw własnych (najczęściej od imion osobowych oraz od nazwisk, nazw terenowych i miejscowych), jak i od różnego rodzaju wyrazów pospolitych. Tych, które pochodzą od apelatywów, jest nawet więcej niż tych, które pochodzą od nazw własnych. Sposobów ich tworzenia jest wiele, możemy mieć do czynienia z onimizacją, tzn. z użyciem apelatywów, albo z transonimizacją, czyli z wykorzystaniem nazw własnych. W małych środowiskach przezwiska i przydomki są ważnym elementem identyfikacyjnym. W Pisarzowej jest to żywe zjawisko. Przewisko lub przydomek ma właściwie każdy jej mieszkaniec. Niektóre z przezwisk nie posiadają aktualnej motywacji, co utrudnia ich objaśnienie. W Pisarzowej są to np. przezwiska i przydomki: *Buchercoki*, *Byrusioki*, *Fifiok*, *Myrmel*, *Simboki*, *Siomy*. Współcześnie niektóre z przezwisk i przydomków całkowicie wyszły z użycia (*Michałcoki*). Na ich miejsce pojawiają się nowe, np. *Pasterniki*. Okoliczności powstawania pewnych przezwisk i przydomków znane są tylko nielicznym mieszkańcom wsi, dlatego ważne jest ich zebranie i utrwalenie w piśmie, mogą być cennym źródłem wiedzy o zachowaniach językowych mieszkańców Pisarzowej.

Bibliografia

- Biolik M., 1983, *Przewiska i przydomki ludności wiejskiej (na przykładzie wsi Andrzejki w woj. łomżyńskim)*, „Onomastica”, XXVIII.
- Cieślakowa A., 1998a, *Przewiska*, [w:] *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*, red. E. Rzetelska-Feleszko, Warszawa–Kraków.
- Cieślakowa A., 1998b, *Przydomki*, [w:] *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*, red. E. Rzetelska-Feleszko, Warszawa–Kraków.
- Moczko H., 1981, *Przewiska mieszkańców wsi Cisiec w Żywieckiem*, „Językoznawstwo”, VIII.
- Sinielnikoff R., 1982, *Przewiska mieszkańców Karczewa. Ziemia. Prace i materiały krajoznawcze*, red. T. Rycerski et al., Warszawa.

Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, 1887, t. VIII, red. B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa.

Surma G., 1993, *Przezviska i przydomki w świetle materiałów opoczyńskich*, „Onomastica”, XXXIII.

Umińska-Tytoń E., 1980, *Przezviska ludowe mieszkańców okolic Działoszyna*, „Onomastica”, XXV.

Uniwersalny słownik języka polskiego, 2003, red. S. Dubisz, Warszawa.

Warchoł S., 1999, *W sprawie genezy i sposobów funkcjonowania przezvisk i przydomków w mikrosystemie gwarowym Frampola w województwie zamojskim*, [w:] *Przezviska i przydomki w językach słowiańskich*, cz. 2, „Rozprawy Sławistyczne UMCS”, t. 15, Lublin.

Zaręba A., 1966, *Formy nazwisk żon i dzieci w dialektach języka polskiego*, cz. 1, „Onomastica”, XI.

Zgółkowska H., 2003, *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. 44, Poznań.

Cognomina and nicknames as additional means of personal identification

Abstract

The article concerns anthroponymic cognomina and nicknames in Pisarzowa. In the field research, the total number of 142 cognomina and nicknames were collected. In the small community of the village, cognomina and nicknames lightly dominate the surnames. Several motivational types of cognomina and nicknames may be distinguished in the collected material. They stem both from proper nouns (most often from personal names and surnames, geographical and place names), and from all kinds of common nouns. Those originating from appellatives are more numerous than those based on proper nouns. In Pisarzowa, unofficial anthroponymic descriptions function in the singular as individual names, e.g. *Piwniczka*, and in the plural as family names, e.g. *Abycioki*. The shift from surnames to cognomina is a process that may not always be observable. There are many ways of forming cognomina, such as onymisation, i.e. using appellatives, or trans-onymisation, i.e. using proper nouns. In small communities cognomina and nicknames are an important identifying element. In Pisarzowa the phenomenon is productive: practically every inhabitant of the village is nicknamed.